

vergeet die uit te strekken naar de hem toege-
stoken aalmoezen.

Hij blijft niet alleen even arm, maar als hij straks
zijn hand beoordeelt naar wat erin ligt, zal hij in
zijn schatting ook nog zijn gezonde hand verliezen.

Zoo blijft arm aan verzekerdheid door 't geloof
wie altoos door verzekerdheid zoekt omtrent zijn
geloof. En dat niet alleen, maar als hij zijn geloof
beoordeelt naar wat hij er door ontvangt, zal hij
ook dat niet meer voor oprecht durven houden.
Op dezelfde lijn daarmee ligt het altijd-door be-
kommerd-zijn over zijn staat („staat” dan genomen
in den zin, waarin het in dit geval bedoeld wordt,
niet als staat voor God — die van doemschuld of
die van rechtvaardigheid — maar in dien van weder-
geboren of nog onwedergeboren, van geestelijk
levend- of geestelijk dood-zijn). Want bij het opgaan
in het graven naar — en het toetsen van zijn ge-
loof, gaat het toch eigenlijk niet om het geloof
op zichzelf, of in zijn werkingen, maar om het ge-
loof als het groote kenteeken voordien staat
der genade. In de verzekerdheid van zijn geloof
zoekt men eigenlijk verzekerdheid van zijn staat.
Nu is het goed en noodig, naar de verzekerdheid
van zijn staat te staan.

De Schrift zelf vermaant ons daartoe als ze wil,
dat we onze roeping en verkiezing vast zullen
maken.

Maar ze wijst ons een anderen weg om tot het
doel te komen, dan het uitpluizen van ons ziele-
leven waarin het Pictisme ons heil deed zoeken.

De Schrift beveelt ons daartoe aan, niet de ein-
delooze ontleding van ons geloof, om te zien, of
het wel echt is, maar het te werk stellen ervan,
in het voegen bij ons geloof van kennis, en bij
ons kennis van deugd, enz. (2 Petri 1.) „Zoo
deze dingen bij u zijn, zij zullen u niet ledig noch
onvruchtbaar laten, in de kennis onzes Heeren
Jezus Christus” — zoo laat de Apostel volgen.

Natuurlijk mogen we ook in het geloof en allerlei
andere genade, die de Heilige Geest in ons werkte,
ons verblijden, als in teekenen van onze gemeen-
schap met Christus, en van onze geboorte uit God.
(1 Joh. 3:14.) En vooral bij bestrijdingen door Satan
kunnen ze ons kostelijken dienst bewijzen.

Maar we maken ons schuldig aan schandelijke
zelfzucht, en we onderschatten en verlagen het
geloof en zoo vele andere andere genade, welke de
Heilige Geest in ons werkt, als we ze enkel waar-
deeren als kenmerken, en ze niet tewerkstellen tot
het doel waartoe de Heere ze ons gaf. Dat zou
neerkomen op eenzelfde vergriep aan onzen nieu-
wen mensch als waaraan vrouwen zich schuldig
maken voor God, die met haar mooie lichaam en
sierlijke leden niets doen dan pronken.

Laat ons wel staan naar verzekerdheid van ons
geloof — maar dan niet allereerst ter wille van het
kenteeken dat we er in dragen, maar ter wille van
de schatten die in Christus zijn, en die we zonder
dit geloof niet kunnen aannemen en ons toe-eigenen.

En eindigen we toch nooit in de verzekerdheid
van ons geloof, maar laat ze ons een prikkel te-
meer zijn, om te staan naar de verzekerdheid door
het geloof.

Als we mogen vertrouwen, dat onze hand een
echte hand is — laat ons dan aanstonds beden-
ken, dat de hand er is om te ontvangen wat Gods
liefde er in wil leggen; om te werken, terwijl het
dag is; om te grijpen naar het eeuwige leven.

En grijpen we dan altoos weer het allereerste
naar de genade der rechtvaardigmaking voor God,
in haar dagelijkse toepassing.

Geloofsverzekerdheid van haar, als vrucht van
dagelijkse geloofs-oefening, brengt verzekerdheid
mee van alle andere weldaden, en wordt in ons
de altijd verse bron van liefde en dankbaarheid,
van gehoorzaamheid en blijdschap.

In die richting zagen, meen ik, de drie beant-
woorde vragen.

Als dat zoo is, moedig ik den broeder-vrager
aan, dat te blijven doen.

Misschien doet het hem goed te ontdekken, dat
er zijn, die het met hem doen.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST

De Probleem-roman als tijdsverschijnsel.

III.

Op de artikelen over den probleemroman als
tijdsverschijnsel (in de nummers van 21 en 28
Febr. l.l.) moest, gelijk de lezer zal begrepen hebben,
nog een derde artikel volgen. Een bijdrage over het
werk van den Schrijver Jac. van Looy diende echter
vóór te gaan, toen diens overlijden de vraag naar
zijn betekenis actueel maakte. Maar dan is het ook
thans allereerst aan de orde, de behandeling van
het gegeven onderwerp te besluiten.

Ik wees er op, hoe in den probleemroman zich
spiegelt de moderne problematiek en hoe, door het
overheerschend karakter der moderne problematiek,
die reflex in een overdadige veelheid van romans
gezien wordt.

Maar — ook daarover sprak ik reeds — nu is
die roman niet alleen spiegel van het moderne
denken, doch hij oefent daarop ook invloed uit.
En dat vooral maakt hem element van betekenis,
en de erkenning van dit feit doet het noodig zijn,
dat we ons rekenschap geven van wat hij is en
wat hij wil. Immers het probleem dat hij behan-
delt is in zichzelf een abstractie, maar doordat het
stof wordt voor een analyseerenden, beschrijven-
den, verhalenden roman, wordt het een volkomen
realiteit, een felgekleurde werkelijkheid, die niet
slechts spreekt tot het verstand van den lezer,
maar veelmeer nog tot diens gemoed.

Dat is hier het belangrijke.

Want dan wordt de ontwikkeling deze: Naarmate
zoo'n roman als roman beter is, dat wil dus zeg-
gen, naarmate hij de rijke kwaliteiten der moderne
romankunst in hooger graad bezit, wordt uitge-
schakeld het kritisch onderscheidingsvermogen van
den lezer, dat een functie is van zijn denken. De
voorstelling van zaken, die de roman geeft, wordt
zijn voorstelling, de visie van den roman over het
geval in kwestie wordt zijn visie, het oordeel van
den roman wordt zijn oordeel, de critiek zijn cri-
tiek. En als dan de lectuur ten einde is, als het
boek, dat den lezer heeft meegesleept en heeft
doen leven in de wereld waar hij werd binnen-
geleid, is uitgelezen, begint wel weer het verstande-
lijk denken, maar nu doet zich daarop aanstonds
een nieuwe factor gelden: een sentiment, dat on-
weerstandelijk dit denken beïnvloedt. Wat door wer-
kelijke ontroering, door een geheel zich-inleven en
een daardoor ontstaan mee-leven gemoeds-affect ge-
worden is, valt niet makkelijk uit iemands denken
te elimineren; het drukt er een vrijwel onuit-
wischaar stempel op.

Men gevoelt aanstonds, dat dit een zaak is van
groot gewicht. Want het betekent niets meer of
minder, dan een leidende invloed op iemands den-
ken en dus op zijn levensinzicht en daarop corres-
ponderende levenshouding.

Maar daar komt nog iets bij. De invloed, dien
de roman aldus oefent, reikt zooveel verder, omdat
hij een roman is, dat is, geheel vrij in zijn bewe-
gingen. Het vraagstuk, zooals het objectief is, zal
in vele gevallen door dat bewegingsvrije in den
roman een bijzondere inslag krijgen. En heel vaak,
indien niet altijd, zal die inslag in meerdere of
mindere mate een vergroeiing zijn, omdat de sub-
jectiviteit van den Schrijver een rol gaat spelen.

Behalve dus, dat de roman door zijn suggestieve
kracht het denken der lezers beïnvloedt, geeft hij
aan dat denken ook heel vaak nog een bepaald
inhoud en wekt hij omtrent de behandelde zaak
bijzondere gevoelens en inzichten.

En wie dat inzicht, begrijpt, dat we dan ook niet
onverschillig kunnen blijven tegenover dien roman,
maar dat hij tot zeer ernstige bezinning ons noopt.
Ous noopt. Want heel in 't bijzonder geldt dat voor
ieder, die uit het christelijk belijden leven wil en
de vraagstukken van rondom beziet bij het licht
van Gods Woord. Voor denzulk is het eisch, dat
hij altijd weer zich concentreert op wat hij als
beginnel boven en over zijn leven zich gesteld
weet en dubbele waakzaamheid is hem geboden,
dat hij niet onder andere bekoring geraken en die
concentratie verliezen zal.

We dienen er ons van bewust te zijn, dat die
moderne probleemroman maar niet is een neutraal
verschijnsel, een boek zonder meer.

En met het oog op eigen lectuur en ten aanzien
van de lectuur der onzen, met name van de jonge-
ren uit ons gezin of onzen kring, is het noodig, dat
we, zooals ik boven zei, weten wat die roman
is en wat hij wil.

Rustig en nauwkeurig onderzoek, een beschouwen
van den roman zelf en van het verschijnsel dat hij
reflecteert, moet en kan dan leeren en het is mede
de taak van onze christelijke literaire critiek, dien
arbeid te doen. We moeten den roman bestudeeren
als verschijnsel, in zijn spiegelende kracht dus, maar
ook als factor in het moderne denken, in zijn in-
houd, zijn gedachten, zijn strekking, zijn voorstel-
ling van zaken.¹⁾ En dat vordert meer ruimte dan
enkele artikelen kunnen bieden.

Maar binnen het momenteele verband kunnen
we toch wel dit in het algemeen zeggen, dat het
voornamelijk vier onderwerpen zijn, die in den pro-
bleemroman steeds weer behandeling vinden: het
huwelijksprobleem, het emancipatie-vraagstuk, het
vraagstuk van de verhouding tusschen ouders en
kinderen en het religieuze probleem. Veelal vinden
we, uit hoofde van natuurlijke onderlingen samen-
hang in één roman verschillende van deze quaesties
aan de orde gesteld, maar talrijk zijn ook de romans
— en ze zijn uiteraard de meest karakteristieke —
die één van deze vraagstukken in 't bijzonder be-
zien, die behandelend in den vorm van een analy-
seerend verhaal.

En dan leert een nauwlettend en systematisch
deze romancomplicatie beschouwen, dat hij, onder
den schijn van objectief vertellen, in den regel is
een pleitbezorger voor het moderne denken en wil-
len, dat hij de vraagstukken verwingt in de rich-
ting van het tegenwoordig streven naar zelfbestem-
ming en menselijke autonomie, dat hij gefun-

¹⁾ Een proeve van zulke bestudering vindt men in het
boek, dat deze week verschijnt „Het Huwelijksprobleem”,
door Dr. C. J. Honig en Dr. C. Taxelaar.

deerde overtuigingen loswrikt, wat ordinantie Gods
is maakt tot een onredelijken conventievorm en
wat als grondslag rust onder het christelijk leven
en denken door twijfel-redeneering ondermijnt.

In zijn geheel, als moderne literatuurvorm dus,
is deze probleemroman een gevaarlijke infectans
van den tijd en groote voorzichtigheid is geboden,
wanneer men hem voor zichzelf kiest tot lectuur
of aan anderen aanbeveelt. In de meeste gevallen
is hij een verkapte, maar daardoor te gevaarlijker
bestrijder van wat den christen heilig is, te meer
te duchten, omdat hij doorgaans niet te ontkennen
literaire kwaliteiten bezit.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

Christus, onze Verlosser.

Dr. J. H. Gunning J.H.M. Christus Conso-
lator. Een troostboek voor reizigers naar de
ewigheid. In 5 deelen.
J. H. Kok — Kampen, 1929.

Daar is, als men zoo nuchter nadenkt, heel wat, dat
op een casus belli zou kunnen lijken, als een gerefor-
meerde van nog geen veertig de bespreking moet geven
van een 5-deelig werk, dat zich aankondigt als troost-
boek voor reizigers naar de ewigheid, en geschreven
is door iemand, wiens portret verkondigt, dat hij oud
geworden is, en grijze haren draagt.

Want — daar is over het begrip „troost”, en over
het begrip „reizen”, en over het begrip: „reizen
naar de ewigheid”, en over de vraag, of men
in 5 deelen troosten moet, zoo al heel wat te verfe-
nen tusschen „oud” en „jong” — wanneer men tenminste
gelooven mag, wat van den kant van vele jongeren
met ijver verzekerd wordt.

Om te beginnen met het begrip „troost”, — is het
niet waar, dat er tegenwoordig beweerd wordt, dat
„troosten” nu niet bepaald het privilege der ouden
gewest is? Wordt er niet gezegd, dat het waarachtige
„troosten” eigenlijk altijd, en altijd maar weer, de
zwakke plek van het christendom is geweest? „Vol-
la vos bergers” — zouden zeer velen Emil Verut willen
nazeggen, maar dan niet met een verachtelijk handge-
baar in de richting van de bestrijders van de officiële
kerk, doch in de richting van die officiële
kerk zelf.

En meen nu niet, dat het alleen de anti-kerkelijken
zijn, die zoo spreken, en smalen.

Neen, het zijn de menschen van de kerk zelf, het zijn
vooral de pretendanten van den naam „jongeren”.

Zij weten het zeer zeker, en praten met zichzelf er
zelfs niet eens meer over, dat de kerk tot nu toe een
„moelijke vertroosteres” geweest is. Ze had van de ziel
geen verstand, en van de wezenlijke waarden ook niet.
Ze kende het leven niet, en den dood ook niet. Haar
eenige wijsheid was: dat men „onderscheidenlijk preeken
en spreken” moest; maar die „onderscheidende” preek-
en spreekwijze beperkte zich dan, — zoo klaagt men —
tot een „onderscheiden” van trappen, en staten, en stan-
den, van het geestelijk leven van een „hij”, d.w.z. een
model-type-christen. Die „hij” was natuurlijk nergens
te vinden in eenig mensch van vleesch en bloed; hij
was zuiver een gedachten-ling. „Hij” kon wel op de maan
ontworpen zijn; in elk geval was het een „kunst-mensch”,
die befilosofeerd en bepsychologiseerd werd, maar die
niet klopte met iemands werkelijkheid, en daarom ook
zoo gemakkelijk dienst kon doen in de „kerk”, die altijd
jaagt, althans oproept om te jagen, naar wat toch onbe-
reikbaar is, en die immer opereert met wat onwezen-
lijk is. Maar de onderscheidingen, die de menselijke
„ziel” haar ernstigen waarnemer laat opmerken, daar
had de kerk, de officiële tenminste, zoo nog niets van
begrepen. Te veel theologie, te weinig psychologie, — zoo
luidt kortweg het vonnis van velen; en het feit, dat zelfs
menschen als de vrijzinnige prof. De Graaf het pleit
voeren voor meer theologie en voor minder psycholo-
gie, althans vóór een bewuste weigering van zulk een
dienstverrichting der psychologie, waarbij de theologie
op zij zou worden gedrongen, — zelfs dit feit, zeg ik, kan
veel illuminaten onder de jongeren niet van hun mooie
illuminatie wegslaan.

Dan is daar het tweede punt: het begrip „reizen”.
„Reizen naar de ewigheid”. Velen zeggen
tegenwoordig: maar dat is onjuist gevoeld. De „ewig-
heid”, dat is geen begrip-van-afstand, doch van diepte,
van wezen. De „ewigheid” is niet iets, dat „ginds”
ligt, en ons wacht in een toekomst, waarop men „wis-
sels” zou kunnen trekken, want de „ewigheid”, die
is er nu, en die is hier. En „reizen”, „naar” de ewig-
heid vinden zij daarom een term, die ontleend is aan
een valsche beschouwing. Wij reizen „in” en „door” de
ewigheid; malgré nous l'infini nous tourmentons. En
daarom, zoo luidt dan het bezwaar — daarom moet men
niet spreken van reizigers „naar” de ewigheid; dat
riekt te veel naar een antieke wereldbeschouwing, en
heeft te weinig gerekend met onze nieuwe begrippen
over den samenhang tusschen tijd en ewigheid, tus-
schen de „andere” wereld en „deze” wereld, tusschen
„woord” en „ervaring”. Neen, het begrip „reizen” moet
vervallen uit ons geestelijk woordenboek. En van „mede-
reizen” en „mede-reizigers” valt dan natuurlijk in het
geheel niet meer te spreken, want godsdienst is geen
zaak, waarin de een den ander steunen kan; ieder moet
zijn eigen ziel kennen en verstaan, en met den
„Eeuwige” in verbintenis weten; maar een ander kan
in „mijn wereld” niet inkomen; en de traditie is enkel
maar bederf.

Daarom heet het dan bij wie zoo spreken ook evenzeer
bederf, een boek van vijf deelen te schrijven, dat troost-
boek heeten wil voor „medereizigers” naar de ewig-
heid. Wat kan zoo'n boek nu anders geven dan tradi-
tionele fraseologie, bederf van het Woord, teruggang

atie Gods
vorm en
ijk leven
mijnt.
orm dus,
infectans
geboden,
t lectuur
gevallen
vaarlijker
te meer
ntkennen

T. T.

EEK

is Conso-
naar de

at, dat
n gerefor-
moet geven
als troost-
schreven
at hij oud

, en over
e, of men
te vereffe-
tenminste
jongeren

— is het
wordt, dat
u deren
nachtige
weer, de
test? „vol-
rit willen
k handge-
an de offi-
ciële

erkelijken

if, het zijn
eren".
ichzelf er
en toe een
de ziele
ook niet.
niet. Maar
ijk preken
de" preek-
gt men —
n, en stan-
d.w.z. een
k nergens
bloed; hij
op de maan
t-mensch",
maar die
arom ook
die altijd
toch onbe-
onwezen-
mschelijke
rken, daar
niets van
gie, — zoo
t, dat zelfs
het pleit
psycholo-
zulk een
theologie
zeg ik, kan
hij mooie

reizen".
en zeggen
e „eeuwig-
an diepte,
at „ginds"
men „wis-
heid", die
de eeuwig-
nd is aan
„door" de
mente. En
moet men
gheld; dat
uwing, en
begrippen
gheld, tus-
tussen
zen" moet
van „mede-
lijk in het
st is geen
ieder moet
met den
ander kan
te is enkel

k evenzeer
dat troost-
de eeuwig-
dan tradi-
teruggang

van den individu, de persoonlijkheid, achter een door de massa opgetrokken asyl van gedachten?

Wij zouden verder kunnen gaan met proeven van gelijke redeneerkunst. Indien iemand meent, dat zulke redeneeringen niet onder ons tegenwoordig christendom worden vernomen, dan vergist hij zich. Daar zijn er onder de jongeren van tegenwoordig, die alleen reeds door het lezen van den titel van een boek als boven aangekondigd werd, worden afgeschrikt. Niet, omdat zij in slaap gebracht zijn door stichtelijke lectuur, maar omdat zij door hun nieuwere stichtelijke lectuur — meer nog misschien dan door hun theologisch-filosofische denkconstructies — afgeschrikt zijn van zulke stichtelijke lectuur, welke nog spreekt van een „gindsche" eeuwigheid, waarheen men „met" elkander „reizen" moet.

Tegen deze stichtelijkheid valt niet veel te doen. Wij ze meermalen niet bewust weet, wat achter zoo'n redeneering ligt, zal ze haastig in slaap geprekeet worden, precies zooals de stichtelijke-lieden van den anderen kant. In principe hebben de zoo sprekende menachen zich aan den slaap reeds overgegeven, want ze laten zich leiden door voorgangers, wier stichtelijke lectuur ze aanvaarden, zonder te weten, wat achter hun nieuwe begrip van „stichting" ligt.

Nietramin, — ik waag het erop, de aandacht te vragen voor dit vijfdeelig troostboek voor reizigers, medereizigers, naar de eeuwigheid.

Waarom?

Heb ik dan geen ooren voor de critiek van hen, die wij boven aan het woord lieten komen?

Och, ja zeker.

Maar ik geloof ook, dat eer iemand komen zal tot de uitwerking van eenig nieuw gedachten-schema, hij niet alleen beheerschen moet, maar ook in directen zin verwant moet zijn en blijvan aan wat tot nu toe onder ons is verkondigd omtrent het reizen, het medereizen naar de eeuwigheid. En ook omtrent het troosten en het doorgeven van den troost.

En op dit punt heeft het boek van Dr J. H. Gunning voor mijn begrip hooge waarde.

De schrijver en ik denken, geloof ik, niet over alles precies gelijk. Hij begrijpt niet alles van mij, en ik begrijp niet alles van hem. Ik wil eerlijk zijn — Dr Gunning is niet anders waard — ik begrijp zelfs niet, hoe Dr Gunning, die over veel Schrift-critisch werk waardeerend spreekt, dan ik kan, zoo gereformeerd kan troosten. Maar dit alles neemt niet weg, dat ik voor wat hij hier geeft, bijzonderen eerbied heb. Dr Gunning heeft de gave van troosten; de bewijzen daarvan heb ik zelf aan meer dan één ziekbed, waar zijn boek tusschen bleke handen geklemd was, kunnen constateeren. En, in het hier voor ons liggend vijfdeelig werk heeft hij die gave op kostelijke wijze gebruikt.

Men kan vrijwel vermoeden, dat achter dit werk een groot stuk van Dr Gunning's werkzame leven ligt. Er zijn boeken, die men haastig schrijven kan; en er zijn er ook, die groeien moeten. Zoo is Dr Gunning's werk gegroeid. Hij geeft in deze vijf deelen niet alleen verhandelingen of opstellen, maar ook meer dan eens, soms bladzij na bladzij, korte spreekwoordelijke gezegden, die, omdat zij de pointe zijn van een lange, maar verzweeg, redeneering, eigenlijk op zichzelf een heel betoog onderstellen, al gaven zij het niet.

Ik kan dan ook niet nalaten, kennismaking van Dr Gunning's deelen ten sterkste aan te bevelen.

Voor het gemak van den lezer volge hier een korte aanduiding van den inhoud.

Het eerste deel heet „Mozaisk". De schrijver typeert het als „een bontkleurige samenvoeging" van duizend korte stukjes, uit eigen nadenken of uit lectuur geboren. We vinden hier allerlei korte spreuken of beschouwingen, waarin over het leven, dat God den mensch laat zien, in Zijn licht gesproken wordt. Gebeden voor kranken, tijden van toon, volgen hierop. En heimwee-klanken — eenvoudige poëzie, die geen litteraire pretentie heeft, en die ook niet voeren wil, maar ook niet den litterairen smaak beleedigt — sluiten dit deel af.

Vervolgens geeft deel II onder den titel „Sursum Corda" allereerst verschillende bijbelplaatsen; de keuze van de teksten is dikwijls bijzonder treffend. Daarna volgen, in proza en poëzie, allerlei vertroostende en opwekkende opstellen, waarin het hart wordt opgewekt, om te zien naar boven. Een muziekbijlage, met woorden van den schrijver, en muziek van wijlen diens vader, professor Gunning, benevens enkele aanhalingen uit de brieven van dankbare, in God getrooste, lijdens uit de historie bekend, en een gebed, besluiten het tweede deel.

Deel III heet: „In den smeltkroes". Het spreekt over het lijden in het algemeen, en over het lijden in zijn verschillende openbaringen. Ook hier wisselt weer proza en poëzie.

Deel IV heet: „Voor kranken". Men kan van meening verschillen over de vraag, of het paedagogisch goed gezien is, aan de „kranken" lectuur in handen te geven, die ten deele ook over de valsche zielzorgers spreekt. Ik voor mij geloof, dat het wel zijn nut heeft. Want velen zullen het met mij eens zijn, dat verscheiden „Jeeken-zielzorgers" — vooral de ongeroepenen — in ons land het bederf in de ziekenkamer brengen. Daarom is het goed, dat onze zieken ook wel eens een eerlijke diagnose krijgen van hun moeilijke vertroosters; menschen, die met één gesprek soms hetgeen in moeite opgebouwd werd kunnen verwoesten; opdat zij — die zieken — te meer tegen hen gewaarschuwd zouden zijn, en de vertroosting, die de Bijbel geeft, zouden kunnen onderscheiden van de valsche troosters.

Ten slotte, deel V. Het heet: „Naar Huis". Hier geeft Dr Gunning, ook weer in proza en poëzie, allerlei, dat met het sterven in verband staat. Van verscheidene sterfbedden, zoowel van bekenden als van onbekenden, wordt hier iets verhaald. Hoe effectvol de rangschikking van bepaalde bijbelwoorden kan zijn, blijkt hier b.v. uit het tweemaal afgedrukte van de zeven kruiswoorden. Beide keeren heeft de vermelding daarvan een eigen plaats. Gebeden van en voor stervenden ontbreken niet.

Wie nu dezen auteur in „Pniel" gevolgd heeft, weet tegelijkertijd, wat hij aan deze vijf deelen heeft. In „Pniel" bewonder ik altijd den warmen toon, de innige begeerte, om God te dienen, en om zooveel mogelijk van wat de redacteur zelf van God ontvangen heeft, aan anderen door te geven. „Pniel" toont, hoe nieuw voor wie nabij God leeft, het oude leven altijd weer is.

O zeker, in meer dan één opzicht verschilt ik van meening met „Pniel"; en met name in de vraag, hoe de „una sancta" (de ééne heilige kerk) hier op aarde is te zoeken, en te vinden, verschilt ik met den auteur zeer sterk.

Maar ik kan veilig getuigen, dat dit verschil van meening op de waardeering van wat hier geboden wordt, geen inbreuk hoeft te maken. In Dr Gunning zie ik hier een trooster, die gegrepen is door de diepe waarheid van dezelfde belijdenis, die ten aanzien van den Christus, en van Zijn lijden, ook onder ons erkenning heeft. Indien Dr Gunning systematisch zijn theologie opbouwde, zou op bijna alle punten, naar ik meen, verschil tusschen hem en ons openbaar worden. Maar in dit boek wordt niet wetenschappelijk-systematisch gedeneerd, doch spreekt de trooster, ook tot onze menschen, met een rijp hart uit den vollen schat van geloofswaarheden, die hij met ons heeft, en erkent.

Vijf van zulke deelen schrijven is een moeilijke bezigheid. Zoowel de wil tot het vermijden van den dorren betoogtrant, als het zich moeten bewegen om den zelfden gedachtenkring, stelt aan een schrijver van zulk een boek hooge eischen. Dr Gunning heeft er aan beantwoord. Zoo kan zijn boek dan ook ten goede komen aan de „Una Sancta", waarover hij zoo gaarne spreekt.

Het moet voor den schrijver een groote troost zijn, aan den avond van zijn leven dit werk te hebben mogen schrijven; en het is voor mij een groote blijdschap, dit werk van harte te kunnen aanbevelen, omdat ik er in zie een zegepraal van de Calvinistische belijdenis over dezen zachten, sympathieken, nabij God levenden, vertrooster, wiens hart en hoofd, als ik het goed zie, elkaar niet altijd bewust willen bijhouden, maar wiens geest en ziel steeds samen worstelen voor de eer van God, en van den Heiland.

K. S.

PERSSCHOUW

Over den Bond van „Gereformeerden" (Calvinisten).

Over den onlangs opgerichten Calvinistenbond spreken zoo langzamerhand de kerkelijke bladen zich uit. Van wat door de pers opgemerkt wordt, geef ik hier enkele knipsels. Ik beperk me tot artikelen, die niet van bestuursleden zijn.

In „De Bazuin" schreef ds K. Schilder:

Het eerste is, dat de vereeniging aanvaardt als haar grondslag de Heilige Schrift en mitadien (het op dat mitadien) de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, den Heidelbergischen Catechismus, en de Vijf Artikelen tegen de Remonstranten.

Het tweede is, dat in de lijst van de leden van het voor de eerste maal optredend bestuur verschillende namen voorkomen van personen, die zich ten aanzien van elkander, zoowel door publiek optreden, als door kerkelijke saamhoorigheid hebben uitgesproken, juist ten aanzien van bovenbedoelde punten.

Om te beginnen zijn daar Gereformeerden, die ten aanzien van andere mede-ondertekenaars hebben verklaard, dat zij met de Gereformeerde belijdenis in conflict leven en schreven.

Voorts zijn er leden en voorgangers van de kerk-gemeenschap, die zich gevormd heeft naar aanleiding van het conflict-Geelkerken, die met woord en daad van een deel der andere ondertekenaars hebben geschreven, dat zij de Gereformeerde belijdenis hebben verkracht.

Vervolgens zijn daar voorgangers van een nog weer andere (Chr. Geref.) kerkgemeenschap bij, die ten aanzien van de Gereformeerden, boven bedoeld, vele malen publiekelijk hebben betoogd, dat zij, zoowel door hun kerkelijke saamhoorigheid, als ook in hun publiek optreden

a. met hen in geen gemeenschap kunnen leven, omdat die anderen ontrouw zijn aan de Gereformeerde belijdenis;

b. omdat die anderen ten aanzien van de voorgangers der kerk-gemeenschap, die aan de actie-Geelkerken verbonden is, „niet ver" genoeg gegaan zijn in de overigens rechtmatige veroordeeling van hun aan de Schrift en de belijdenis ontrouw standpunt.

Daar zijn er dus bij, die jaren lang tot elkander gezegd hebben: tusschen u en ons ligt de Gereformeerde belijdenis.

Deze allen hebben zich nu opgemaakt, om de waarheden, vervat in de Geref. belijdenis, te propageeren, en met elkander een manifest onderteekend, waarin zij van elkaar verklaren, dat zij de belijdenisschriften, boven bedoeld, tezamen aanvaarden.

De aandachtige lezer voelt, dat hier geen beschouwing gegeven wordt, maar alleen feiten worden geconstateerd.

Overigens zal het overbodig zijn te constateeren, dat er in deze constatering van feiten wel een zekere tendenz ligt. Niet onmogelijk, dat deze nog eens in ronde woorden gezegd wordt. Het lijkt me billijk, nog even te wachten.

Slechts is voor ieder duidelijk — en het staat aan ons niet, toe te lichten wat ieder, die mij des Zondags naar de Gereformeerde kerk ziet gaan, natuurlijk weten moet — dat derhalve onder de ondertekenaars menschen zijn, van wie ik elken

Zondag belijd, en ook reeds jaren lang geschreven heb, dat zij aan de Gereformeerde belijdenisschriften niet trouw zijn, en niet kunnen propageeren (!) wat zij niet gelooven volgens het oordeel van mijn kerken en van vele mede-ondertekenaars. Dit zegt natuurlijk nog niets omtrent de vraag, of mijn kerken gelijk hebben. Ik behoeft echter voor leden van mijn kerk niet toe te lichten wat wij samen belijden.

Ten overvloede zeg ik erbij, dat samenwerking, bestudeering, voorlichting van elkaar, enz. mij ten allen tijde wenschelijk en zelfs geboden lijkt. Maar niet op een grondslag, die volgens mijn kerken en volgens de publicaties van deze ondertekenaars, onwenselijk is. En ook niet voor den prijs van een erkenning, dat tusschen deze ondertekenaars onderling niet de Gereformeerde belijdenisschriften, maar slechts kwesties van uitlegging daarvan een zekere „nuance" schiepen. Dit is wel gezegd door de ondertekenaars, behoorende tot de groep-Geelkerken (men vergeve mij den naam, die even officieus is, als elke andere), maar even stellig ontkend door de ondertekenaars, behoorende tot de Gereformeerde Kerken, bijeen in Generale Synode. Almede door de Chr. Geref. ondertekenaars.

Overigens geloof ik, dat, indien deze bond sympathie ontmoet, hiermee tevens beslist wordt over de leiding van de Calvinistische Studentenbeweging en over heel veel andere dingen meer. En daarom geef ik, zonder in beschouwingen te treden, maar vagelijk aan, in welke richting deze consequenties te zoeken zijn.

Dit slechts wil ik zeggen, dat, zodra de dag komen zal, waarin ik persoonlijk tot mijzelf zal zeggen: deze voorgangers in de propageering van de waarheden der Gereformeerde belijdenisschriften hebben als groep mijn vertrouwen, ik tevens zal zeggen: laat ook Dr J. G. Geelkerken een plaats in het bestuur nemen — die heeft toch belangrijke publicaties gedaan, en ik heb geen recht, hem los te maken van de volgens eigen getuigenis met hem gelijkgezinden, die mede mochten onderteekenen; dat ik vervolgens op dienzelfden dag voor het eerst van mijn leven met „Woord en Geest" beweren zal, dat Assen niet had moeten veroordeelen vanwege afwijking van de Geref. belijdenisschriften, maar sectarisch werk gedaan heeft, door een kwestie van Schrift-exegese en van uitlegging der belijdenis te maken tot een kwestie van leertucht wegens afwijking van de belijdenis; en dat ik vervolgens op denzelfden dag terugnemen zal vrijwel alles, wat ik geschreven heb ter verdediging van mijn kerken in en na Assen 1926.

Maar voorloopig ben ik zoover nog niet.

Overigens herhaal ik, dat ik met iedereen zoeken wil. Als het dan ook maar zoeken HEE-TEN mag. Dit zeg ik even erbij, omdat er natuurlijk weer enkelen zijn, die meenen, dat ik geen liefde heb, of zoo, voor andersdenkenden. Ik ben sedert '26 niet zoo verbaasd en niet zoo bedroefd geweest, in kerken zinnig natuurlijk.

Hieruit blijkt, dat niet gezegd is: de grondslag deugt niet, maar: niet ieder van het bestuur staat in werkelijkheid op dien grondslag.

Natuurlijk is dit geen aanklacht, die de subjectieve eerlijkheid van de bestuursleden persoonlijk ook maar in twijfel zou trekken. Want het is bekend, dat de groep-Geelkerken gezegd heeft: wij aanvaarden de drie formulieren van eenigheid, en daarom is het dwaasheid, dat de Gereformeerde Kerken aan predikanten, die het met ons eens zijn, den kansel verbieden. Maar de Gereformeerde Kerken hebben gezegd: wie het met dr Geelkerken eens is — zooals b.v. ds Aalders en prof. Sneller duidelijk getoond hebben — die aanvaardt de drie formulieren niet. Daarom is dan ook indertijd door meer dan één de parallel tusschen de Remonstranten en de groep-Geelkerken getrokken. Ook de Remonstranten zeiden te Dordrecht in 1618: onze leer wijkt niet af van de belijdenis; maar de kerken zeiden: het is toch zoo. Precies hetzelfde geval deed zich telkens weer voor, zoo dikwijls in den boezem der kerk zelf strijd opkwam.

Natuurlijk heeft het geen zin, hier ter afwijzing van dezen parallel er aan te herinneren, dat de Calvinistenbond geen kerken, maar personen samenbrengt. Want van de personen, die het bestuur vormen, zijn er enkelen typische vertegenwoordigers en verdedigers van het door dr Geelkerken en de door hem gediende kerkelijke gemeenschap verdedigde standpunt. Hierom volgt ds S. dan ook in „De Bazuin":

Daaruit blijkt voor ieder, die heeft meegedeeld, dat prof. Sneller, zoo publiek als het maar kan, zijn instemming heeft betuigd met de actie van dr Geelkerken. Hij heeft naast hem gestaan in de eerste momenten van den strijd, en uitlatingen gedaan, ten aanzien b.v. van het openbaringsvraagstuk, en van de idee der Geref. wetenschap, die ik nog niet gelezen heb van de door ds Hilbers met name genoemde hoogleraren, en die toch zoo afweken van wat onder ons voor Gereformeerd gehouden wordt, dat prof. Waterink op een Vrije Universiteitsdag er tegen op kwam. Ook is prof. Sneller medewerker aan „Woord en Geest". En ds Aalders is eveneens medewerker aan „Woord en Geest", heeft ook naast dr Geelkerken en ds v. d. Brink gestaan in publieke redevoering, heeft in „Woord en Geest", alweer met name inzake het openbaringsvraagstuk, dingen geschreven, die volgens veler meening afweken van de lijn van Kuyper en Bavinck — hetgeen dan ook ronduit ge-